

“Уэньхуа”. – 1996 – С. 161-172.

6. Королёв С.И. Психологическая ориентация в этнопсихологии // Психологические механизмы регуляции социального поведения. – М.: Наука, 1979. – С. 20-43.

7. Ладо Р. Лингвистика поверх границ культур / Пер. с англ. В.А.Виноградова // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. XXV. Контрастивная лингвистика. – М., 1989. – С. 32-62.

8. Лихачёв Д.С. Заметки о русском // Избр. работы: В трёх томах. Т. 2. – Л., 1987 – С. 418-494.

9. Лотман Ю.М. Символ в системе культуры // Труды по знаковым системам – 1987. – Т. 21. – С. 10-21.

10. Персонажи славянской мифологии. / Сост. А.А.Кононенко, С.А. Кононенко. – К.:“Корсар”, 1993. – 224 с.

11. Поршнев Б.Ф. Социальная психология и история. – 2-е изд., доп. и испр. – М.: Наука, 1979. – 232 с.

12. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии. – М.: Прогресс, 1993. – 350 с.

13. Толстой Н.И. Язык и культура // Язык и народная культура. Очерки по славянской мифологии и этнолингвистике. – М.: “Идрик”, 1995. – С. 15–26.

14. Трубецкой Н.С. История; Культура; Язык. – М.: Прогресс – Универс, 1995. – 800 с.

15. Українські народні прислів'я та приказки. Дожовтневий період. – К.: Державне видавництво художньої літератури, 1963. – 791 с.

16. Favourite English proverbs and sayings / Упоряд. Б.М.Ажнюк. – К.: Криниця, 2001. – 80 с.

Кальченко С.О.

*Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г.Короленка
Науковий керівник – ст. викл. Білик Г.М.*

Контроверси рецепції поетичної творчості Емми Андіївської

Творчий феномен Емми Андіївської посідає специфічне місце в літературному процесі України. Цю специфічність зумовлено не лише фактом фізичної неприсутності авторки на рідній землі, а й характерною художньою умовністю її творів. І поетична, і прозова творчість літераторки розрахована на певне коло читачів, готових до терплячого пошуку істини в складних реченнях та до осягнення ще складнішого авторського мислення.

Емма Андіївська – поетка, вихована на кращих зразках світової лірики, читаної в оригіналі. Вона також талановита малярка, котра вміло синтезує кольорову гаму малюнків із художнім словом. Мисткиня входить до Нью-Йоркської групи, хоч був час, коли палко заперечувала свій зв'язок із цим неформальним творчим об'єднанням. Як і вся Нью-Йоркська група, письменниця є відомою на сьогодні в Україні, активно публікується, досліджується, її твори введено до шкільної програми з української літератури.

Більшу частину статей та есеїв про Андіївську, також інтерв'ю з нею присвячено її поетичному доробку, що його по-різному оцінюють дослідники. Заглиблення в поезику її віршових текстів здійснювали О.Лятуринська, Ю.Лаврінченко, В.Державин, Ю.Шерех (Шевельов), Б.Бойчук, Б.Рубчак, З.Левченко, І.Фізер, М.Р.Стех, Т.Салига, В.Моринець, Е.Райс, А.Мойсеєнко, М.Ревакович, Т.Возняк та багато ін. Релігійний аспект лірики досліджує О.Астаф'єв, сюрреалістичний – А.Біла. У монографії “Український літературний авангард: пошуки, стильові напрямки” (параграф “Сюрреалістична своєрідність Емми Андіївської”) А.Біла оперує поняттям “дитинна міфотворчість”, вказуючи на казковість часопростору і “деформацією пропозиції” в поезіях Андіївської [2, с. 32]. Схожі, а часом аналогічні риси, простежуємо і в прозових творах письменниці.

Андіївській притаманний *сюрреалістичний стиль*. Сюрреалізм – це авангардистська течія в мистецтві ХХ ст., “новий реалізм”, модернізований дадаїзмом (безглузді словосполучення і звуки, каракулі, набори випадкових предметів тощо як засіб формотворення), інтуїтивізмом, фройдизмом (теорією гри і фантазії тощо). Специфічні риси сюрреалізму: акцентування на підсвідомому та несвідомому, автоматизм письма, спонтанність думки, сновидійність. Усі ці атрибути властиві для творчості Андіївської. Вона послідовно розвинула сюрреалізм як стиль із його метафорою казки та гіперболою, магією слова як могутнього знака речей і духовності, що з них і постала, власне, справжня поезія та проза.

Творчість Емми Андіївської сприймається по-різному. Активна мистецька позиція, оригінальний стиль авторки постійно привертають увагу критики. Андіївська має і прихильників, і принципових противників її творчого почерку. Позитивно оцінює авторку І.Костецький, який у

статті-рецензії на її першу книгу пише: “Назвати когось живого, назвати цілком поважно генієм – це ніяке не захвалювання, а просто констатація того прокляття, яке лежить на обраній звище для мучинь людині” [цит. за: 7, с. 82]. Майже одночасно з’явилася схвальна, хоч і стримана, рецензія Б.Подольяка (Г.Костюка), в якій розцінювався дебют Андіївської як такий, що “відразу свідчить про великі творчі можливості і перспективи автора” [цит. за: 7, с. 82].

Серед критиків, яким творчість Андіївської є не дуже зрозумілою, назвемо авторитетного майстра пера С.Гординського, який у своїй рецензії зазначає: “<...> в цьому, може, щось і є, а може, й нема, зате безсумнівне те, що такі вірші не доходять до свідомості, не вдаряють в життєву струну, тобто не заторкають почуття. Тут бракує чуттєвої і будь-якої значущості” [5, с. 212-213]. “Підозріло обережним” називають відгук про Емму Андіївську її колеги, літератора-традиціоналіста Галини Гордасевич: “Мушу визнати, що вірші Андіївської не справили на мене особливого враження. Більше від того, я їх не зрозуміла...” [4, с. 20].

Поміркуймо, у чому саме складність та “незрозумілість” творів письменниці.

Труднощі, пов’язані зі сприйняттям та засвоєнням поезії Андіївської, починаються на рівні мови, і йдеться не лише про багатство та складність її мовного матеріалу, а про саму “логіку мови”: її функція не вичерпується роллю носія раціонального змісту, ідеї і навіть емоції, засвоєного й поширеного завдяки колективним звичкам способу висловлювання, коли, одразу про щось говориться розуму і серцю. Мова віршів Андіївської – це мова принципово поетична. Слово функціонує в ній одночасно на різноманітних реєстрах, від семантичного та метафоричного до музичного, фонетичного, зумовлюючи поліфонічність, багатозначність і асоціативний характер тексту:

<i>У око окунь, як плавуча клуня, Торкається, і світ на скалки: сутінь, Лиш мокрого вогню семитудові сита Ідуть по обрїю, хоч їх на бісер клонить.</i>	<i>Розсипатись, і зяятрить над кленом Що плеканий парує у висоти Молозивом і бульками розсади Росу в рослину забивають клином [1, с. 179].</i>
--	--

Цей вірш має риму *абба, абба*. Рима – вишукана й асонансова, тобто базована на однакових приголосних, а не голосних: *клубя – клонить, сутінь – сита, кленом – клином, висоти – розсади*. Це надає віршеві музичності й почуття пісенності. Точних рим у письменниці майже немає, а її асонанси та консонанси грають широкими спектрами словосполучень (*спиноніг – пиріг, тарелі – свирелі, риба – ребра, бенкету – бешкету* тощо [1, с. 94]).

Звукова композиція – основа її творчості. Слово пов’язується з іншим словом не тільки співзвучністю кінцівок, але й подібністю внутрішньої звукової структури, особливо коренів:

*Морськими огірками й булками
Вирує на столі і булькає
Морський кавун, як центр усесвіту,
Крізь смуги полум’ям посвистує [1, с. 93].*

Андіївська як творець, до нестями закоханий у мову й словесний матеріал, у якому працює, ставить до мови як до явища самодостатнього, у більшості віршів будує фрази, візії, картини, філософські концепції, крізь асоціативні поєднання на різних рівнях та реєстрах функціонування слова в тексті.

Крім того, художнє тло поезії Андіївської побудоване методом “поетичних образів”, воно ускладнене описом найбуденніших ситуацій, подій, предметів з незвичного кута зору. Читач віршів мусить наближатися до текстів з відкритим, неупередженим, не обмеженими рамками раціонального мислення й сприйняття розумом, чуттями й серцем.

Ще одна складність поезії Андіївської полягає в тому, що її вірші не просто містять металогічну образність, вони взагалі, намагаючись відтворити й передати реальність, виходять за межі логіки раціонального, авторка вдається до прийому містичного. Андіївська вважає, що “поезія – це завжди медитація” [6, с. 5]. Містичність та медитативність добачаємо в багатьох віршах, як ось у “Краєвиді із розп’яттям”:

<i>Цей вступ у ніч, до всіх діянь земних, Де стятим зрубом денцем виднокола. Несуть драбину, щоб вручити келих. Та довша путь і подорож в сумне</i>	<i>Обабіч – голови, в ровах легені мнуть, Замовлені від блискавки і кулі. І знову голови, насажені на кілля, Проносить вітер, й знову їх нема [1, с. 157].</i>
---	--

Лірика Андіївської синкретична в мистецькому плані – це вірші майстрині пензля, котра йде в образотворчому мистецтві так само своїм неповторним шляхом: “Усе малярство – це «пляма» різної інтенсивності фарби; форми – це нитки, якими пензель оприсутнює цю «пляму» в інтенсивніші структури меншої величини. Бо в «плямі», як у круглому часі, існує все нараз. Пензель витягає лише

якусь частину цієї плями у втілення. Що ж до фарб, то кожна барва має різну швидкість – повільнішу і прискорену. Отож, відповідно до настрою, барва сама підключається до пензля, а не навпаки. Коли з'являється лінія, це означає, що швидкість уповільнюється, кам'яніє. І тут малярство дуже близько підходить до поезії – мапи швидкостей...” [3, с. 69]. Окрему увагу поетка-малярка надає сприйняттю світу: “Перше моє сприймання світу – це тільки крізь око. Моя рука якимось незалежним від мене чином підключена до мого шлунку – підсвідомості... Тому «нагорі», в мозку, я нічого не знаю, що чинить моя рука, малюючи...” [3, с. 71]. Про малярський світ Емми Андіївської, а також про її “дитяче” переживання буття у творчості, Петро Сорока пише: “Малюнки художниці схожі на дитячі своєю граничною чистотою і несподіваністю сприймання світу. Їх можна назвати найвними, стільки в них дитячого, первісного і чудернацького. Відбиток дитинства лежить на всьому, що створює Андіївська. Але ця дитинність сприйняття світу несе в собі якусь магичність і нерозтрачену святковість. Тому її картини завжди сприймаються як радість відкриття і тихе свято душі. Художній світ Андіївської передовсім добрий. В ньому живуть незвичайні, загадкові, казково-потворні істоти, але всі випромінюють невичерпну доброту...” [3, с. 71]. Усі ці зауваги цілком можемо віднести й до віршів письменниці, читати які варто як роздивлятися та оцінювати дитячі малюнки.

Тож поетична творчість Емми Андіївської – ніби живий організм, який живе, функціонує і не зупиняється у своєму розвитку. Її твори не вдається читати одним духом, а доводиться раз у раз повертатися до одного тексту, поступово відкривати в ньому все новий і новий зміст і чарівний світ уяви та фантазії. Поезія Андіївської розширює межі та можливості нашого асоціативного мислення. Письменниця запрошує читача у дивовижну атмосферу вишуканої, колоритної української мови, особливо відчутної в її невичерпних лексико-семантичних і синтаксичних властивостях.

Творчість Андіївської засвідчує риси авторської еволюції в межах сюрреалістичного письма. Вона виходить за межі реальності, її сюрреалізм будується на основі витворення паралельної дійсності. Світосприймання Андіївської – вільне й живе – виголошує протест проти сірої обмеженості й одноманітності життя. Її справжня людська безпосередність запевняє нас, що є ще живий, цікавий і таємний світ, що вміє бути все новим і новим.

Література

1. Андіївська Е. Твори в 10 т. – Хмельницький: Поділля. – 2006. – С. 156-157.
2. Біла А. Український літературний авангард: пошуки, стильові напрямки. Монографія. Вид. 2, доп., перероб. – К.: Смолоскип, 2006. – 464 с.
3. Єржабкова Б. Спроба портрету Емми Андіївської з нагоди 70-ліття // Визвольний шлях. – 2001 – №4. – С. 58–75.
4. Гордасевич Г. Роман про добро і зло // Вітчизна – 1997. – №1. – С. 20.
5. Гординський С. Емма Андіївська: Поезія // Київ. – 1953. – №4. – С. 212-213;
6. Смерик О. Романи Емми Андіївської: Художньо-філософські шукання. Міфологізм. Поетика образності / НАН України. Львівське відділення Інституту л-ри ім. Т.Г.Шевченка. Серія “Літературознавчі студії”. Вип. 9 / Ред. Є.К.Нахлік. – Львів, 2007. – 191 с.
7. Стех М.Р. Іншим обличчям в потойбіч. Поезія і проза Емми Андіївської // Кур’єр Кривбасу – 2004. – №7(170). – С. 82-83.

Карабка Н.О.

*Сумський державний педагогічний університет
Науковий керівник – к. філол. н., доц. Павлов В.В.*

Прагматичні особливості квеситиву як непрямого мовленнєвого акту, що імплікує заперечення

Дана наукова робота присвячена дослідженню прагматичних особливостей непрямого питання або квеситиву, що імплікує заперечення. У ході дослідження було також розглянуто особливості функціонування непрямого квеситиву в монологічному та діалогічному дискурсах.

Теорія мовленнєвих актів зараз є популярним предметом обговорення в граматичному аспекті й становить величезний інтерес для досліджень прагматики. Сьогодні вона постає як досить однорідне вчення, що має своїм предметом насамперед “ілокутивну силу” висловлювання. Ядро теорії мовних актів (далі ТМА) становлять ідеї, викладені англійським логіком Дж.Остіном у курсі лекцій, прочитаному в Гарвардському університеті в 1955 році й опублікованому в 1962 році за назвою